

PLANTES D'ALTAFULLA (13)

Maria Noguera Figueras

Resum: Descripció de deu plantes que creixen al terme d'Altafulla indicant el nom científic, el popular en català i castellà i el local. També es donen a conèixer les localitzacions i aplicacions.

Paraules clau: Pericó, pèsol bord, pi blanc, pimpinella, pinya de sant Joan, pistolòquia, pitòspor, plantatge crassifoli, plantatge lanceolat, polipodi.

Abstract: In this issue ten plants that grown in Altafulla municipal area described and their scientific and local names are given as well as their aplicacions or uses.

Key words: Hypericum, perennial sweet pea, Aleppo pine, salad burnet, cone knapweed, birthwort, japanese pittosporum, ribwort plantain, polypodium.

Pericó (*Hypericum perforatum* L.)

Família de les gutíferes

Nom local: Hipericó, flor de sant Joan, Flor de sant Pere.

Sinònims: Centaura groga, diablots, flor de sant Joan, herba de sant Joan, foradada, herba de cop, herba santjoanera, pericó foradat, tresflorina.

Castellà: Corazoncillo, hierba de san Juan, hipérico, hierba de las heridas, hierba militar.

Localització: En trobem en vores de camins, prats assolats, vora el riu, però no busca llocs humits.

Descripció: Planta herbàcia que arriba als 60 cm. d'alçada. La tija principal té una base llenyosa, tota ella plena de branquetes oposades alternes que acaben amb summitats florals. Les fulles lanceolades, oposades, de marge sencer, plenes de glàndules d'olis essencials i quan es miren a contrallum veiem com a puntets translúcids (d'aquí el nom de perforat). Té

les flors grogues de cinc pètals i nombrosos estams. Al marge del revers de les fulles, al marge dels pètals i damunt dels estams presenta puntets negres. Floreix d'abril a octubre. El fruit és una càpsula amb tres departaments.

Aplicacions: És una planta tota ella amb propietats medicinals. Principalment s'utilitzen les flors i les fulles. Macerant les flors en oli tenim un remei molt eficaç per curar cremades i ferides. Antiinflamatòria, antisèptica, cicatritzant, per a cremades i cops. Antidiarreica, diürètica, antidepressiva, relaxant. S'ha d'anar en compte amb els efectes secundaris de fotosensibilitat.

Curiositats: Hi ha una dita que reflecteix la utilitat reconeguda: “Qui té oli de pericó no necessita ni metge ni doctor”. Es coneix que des d'antic les tropes de soldats que anaven a la guerra portaven algunes gerres d'oli de pericó per poder curar ferides. En el llenguatge de les flors significa falsedat.

Pèsol bord (*Lathyrus latifolius* L.)

Família de les lleguminoses o papilionàcies.

Nom local: Pèsol d'olor

Sinònims: Fesol del toro, guixes bordes, llapis-sots, pesolera de camp, pèsol silvestre.

Castellà: Albejana, gallinicas, guija de hoja ancha.

Localització: bardisses, marges, erms humits. Aquesta fotografia està presa prop del riu Gaià.

Descripció: Planta herbàcia, enfiladissa, de tiges alades de 60 a 250 cm. de llargària acabades en circells. Les fulles són alternes, compostes per dos folíols lanceolats; les flors papilionàcies, grosses, de color rosa, disposades en raïm; el fruit és un llegum d'uns 10 cm. de llarg. Floreix entre maig i juny.

Curiositats: En el llenguatge de les flors significa plaers delicats.

Pi blanc (*Pinus halepensis* L.)

Família de les pinàcies.

Nom local: Pi

Sinònims: Pi bord, pi garriguenc, pi d'alep.

Castellà: Pino blanquillo, pino carrasco, pino de alepo.

Localització: Viu a la terra baixa, suplint la garriga amb margalló. A causa de la destrucció del bosc primitiu i de la colonització dels camps de

conreu abandonats ha esdevingut el més comú i més abundant dels nostres arbres.

Descripció: Arbre que normalment té poca alçada però que pot arribar a 20 m. El tronc tortuós, d'escorça grisa; la capçada esclarissada. Les fulles aciculars, de color verd clar, de 6 a 10 cm. agrupades de dos en dos s'insereixen directament sobre la branca. Les flors són unisexuals i no presenten ni calze ni corol·la. Les flors femenines recorden petites pinyes de color violat i s'anomenen cons o estròbils; els cons masculins són allargats, de color groc, de 10 a 12 mm. de llarg agrupats als extrems dels branquillons. A l'abril i maig és el temps de florida i provoquen les pluges de pol·len. Els fruits molt abundants són pinyes còniques, estretes quan estan tancades, d'uns 4 cm. d'amplada per uns 8 a 10 cm. de llarg, amb el peduncle força corbat que les inclina cap a la branca. Quan s'obren tenen una forma arrodonida. Maduren la tardor de l'any següent. És una espècie piròfita, després dels incendis és de fàcil propagació en explotar les pinyes i replantar-se els pinyons.

Aplicacions: Abans es feia servir per fer caixes, palets, estaquets i per a travesses de tren. L'abundància de resina i el no tenir el tronc recte fan difícil el seu aprofitament. El paper més important actualment és la protecció contra l'erosió del sòl.

Curiositats: Els productors de vi, per donar estuba a les botes grosses (de quatre o vuit càrregues) bullien en una caldera de coure 12 pinyes verdes i fulles de noguer, totes elles astringents. Rentaven les botes amb aquella aigua bullent i així s'estrenyien les dogues quedant segellades, marxava l'agror i quedaven a punt de tornar-se a omplir de vi. En el llenguatge de les flors significa revolució, esperança i pietat.

Pimpinella (*Sanguisorba minor* L. o *Poterium sanguisorba*)

Família de les rosàcies.

Nom local:

Sinònims: Pampinella, herba de talls, sanguinària, herba forrera, enciam de cavaller.

Castellà: hierba de cuchillo, hierba de la enjaretadura, hierba ge, ensalada italiana.

Localització: vores de camins, camps i horts.

Descripció: Planta herbàcia que pot arribar a 1m. d'alçada. La tija és rogenca i angulara. Les fulles compostes per 3 a 12 parells de folíols amb un de terminal, de vores dentades. Les flors agrupades en una inflorescència arraïmada, les superiors són femenines i les inferiors masculines. El fruit és un aqueni. Floreix entre el mes de maig i l'agost.

Aplicacions: L'arrel en infusió o com a cataplasma ajuda a cicatritzar ferides, és

astrigent i antihemorràgica. Les fulles tendres s'inclouen en amanides, sopes i salses.

Curiositats: En el llenguatge de les flors significa assignació, canvi.

Pinya de sant Joan (*Leuzea conifera* L.)

Família de les compostes.

Nom local: Pinyetes, pinya de sant Joan.

Sinònims: Carxofeta, carxofa de muntanya, guitarrà, herba de ronya, pa de conill, culleres de pastor.

Castellà: Alcachofillas de adorno, cardo del sol, cuchara de pastor, piña de san Juan, yerba de almorranas.

Localització: Brolles, clarianes de boscos ensolellades. (La fotografia és de la zona de Sant Antoni)

Descripció: Planta herbàcia que pot arribar a 40cm. d'alçada. La tija és coberta d'una capa pelosa, tomentosa. Les fulles formen roseta a la base i s'aclareixen en alçada, són fortament partides i també tomentoses. Les flors són capítols tancats per bràctees amb forma de cullera i amb tacte de paper i formant un con. Els fruits són aquenies negres amb un vilà de pèls plomosos blancs i llargs. Floreix els mesos de maig a agost.

Aplicacions: Té propietats digestives, astringents, antiinflamatòries, cicatritzant i contra les hemorroides.

Curiositats: Collida la mitjanit de sant Joan, abans que estigui oberta la pinya, es posa sota el llit de la noia que es vol casar i permet endevinar qui serà el futur pretendent.

Pistolòquia (*Aristolochia* – *Aristolochia* *pistolochia* – *Aristolochia* *longa* L. Subsp. *Paucinervi* (Pomel)

Família de les aristolòquiàcies.

Nom local:

Sinònims: Herba de la carbasseta, herba felera, herba de la marfuga, melonera.

Castellà: Aristolochia menor, candil, melonera, pistolochia, serpentaria española.

Localització: brolles, erms, terrenys pedregosos. Aquestes que presentem estan localitzades a La Coma i a la vora del riu Gaià.

Descripció: És una planta herbàcia que té nombroses tiges que repten. Les fulles de l'*A. Pistolochia* són de forma més o menys triangular amb pèls rígids que li donen un tacte aspre. A diferència de l'*A. Paucivernis* la qual té les fulles més grans i no tan peludes. Les flors tubulars, solitàries, poden arribar a uns 5 cm. de llargària; són de color verd grogós, i l'interior va agafant un color granatós. Floreix de març a juliol. El fruit és una capsula que recorda un meló.

Aplicacions: Antigament s'havia utilitzat per facilitar els parts, també contra les mossegades de les serps i per regular les secrecions biliars, però és molt perillosa i està prohibida la seva venda.

Pitòspor (*Pittosporum tobira*)

Família de les pitosporàcies.

Nom local: Truana.

Sinònims: Pitòspor.

Castellà: Pitosporo, pitosporo japonés.

Localització: Jardins, fent tanques; és planta ornamental.

Descripció: Arbust que pot assolir els 7 m. d'alçada. Les fulles s'agrupen a l'extrem de les branques; són d'un color verd lluent amb el nervi principal ben marcat, coriàcies. Les flors, agrupades en corimbe, són perfumades, amb 5 sèpals soldats a la base i 5 pètals blanc-grogosos. El fruit és una càpsula marró fosc amb 2 o 4 valves que guarden les llavors, de color taronja a vermell, que estan envoltades d'una substància viscosa.

Aplicacions: Ornamentals. S'ha d'anar amb compte amb els infants ja que les llavors, molt atractives pel color vermell i lluentor, **són verinoses**.

Plantatge crassifoli (*Plantago crassifolia*)

Família de les plantaginàcies.

Sinònims: Plantatge marí.

Castellà: Llantén marino.

Localització: Aiguamolls, platges, zones dunars.

Descripció: És una planta amb tiges subterrànies i pot escampar-se fent una xarxa de gespes. Les fulles són linears, carneses, semicilíndriques, algunes vegades amb algunes dents al marge però

cal no confondre amb el *Plantago coronopus* el qual té les fulles clarament dentades. Floreix al final de primavera i a l'estiu tenint les flors reunides en espigues d'uns 2 cm.
Aplicacions: Es pot utilitzar com a laxant.

Plantatge de fulla estreta (*Plantago lanceolata*, L.)

Família de les plantaginàcies.

Nom local: Llavor de puça, saragatona.

Sinònims: Plantatge lanceolat, de les cinc costures, dels cinc nervis, orella de llebre.

Castellà: Llantén menor, llantén lanceolado, llantén de los cinco nervios.

Localització: Herbassars, vores de camins, camps erms sempre que no siguin excessivament secs.

Descripció: Herba perenne, de 20 a 50 cm. d'alçada, amb un rizoma vertical. Les fulles neixen en roseta, lanceolades, enteres, llargues de fins a 30 cm., amb 3 o 5 nervis. Les flors formen una espiga ovoide, densa, amb un aspecte pilós. La tija de les espigues presenta solcs. Floreix durant la primavera i l'estiu.

Aplicacions: Tota la planta té propietats però s'utilitzen especialment les fulles. És un bon remei per al tractament de les vies respiratòries superiors, bon expectorant i protector de les mucoses. La decocció és útil per al tractament d'inflamacions dermatològiques i úlceres. La llavor bullida fa un mucíl·lag que s'utilitzava com a fixador dels cabells.

Curiositats: El terme *plantago* significa "planta que fa créixer altres plantes". Dins el món màgic és un talismà contra els malefics. A l'esquerra de la planta principal de la foto veiem un altre plantatge, la *cervina* (*Plantago coronopus*) amb les fulles clarament dentades i espigues molt més llargues.

Polipodi (*Polypodium vulgare* L. o *Polypodium cambricum*)

Família de les polypodiàcies.

Nom local: Falaguera

Sinònims: Herba pigotera, calaguala, daurada, herba felera, herba pansera.

Castellà: Filipodio, helecho común, helecho dulce, polipodio, pulipuli, regaliz de bosque.

Localització: En escletxes de roques, entre pedres de marges, en llocs humits i ombrívols.

Descripció: És una falguera molt fàcil de reconèixer per les seves frondes, que es van fent més estretes des de la part baixa cap amunt. Quan és fèrtil, l'anvers de cada pinna (folíol) apareix cobert de dues files de sorus de color ataronjat que contenen les espores. És una planta perenne que s'asseca a començaments d'estiu i renova les frondes (fulles) cada any.

Aplicacions: El rizoma té propietats laxants, per a problemes de fetge; també per bronquitis i asma.

Curiositats: Les falgueres són unes de les plantes més antigues de la terra ja que van ser les primeres que van tenir vasos conductors. Apareixen fòssils del període carbonífer, quan formaven veritables boscos i van ser base dels elements que formaren els jaciments de carbó. Actualment la majoria de falgueres són herbàcies i només queden algunes formes arborescents als tròpics. En el llenguatge de les flors significa amor a la vida.

Bibliografia

BONNIER, GASTON; LAYENS, G. DE (1975): *Flore complete portative de la France, de la Suisse et de la Belgique*. Librairie Générale de l'Enseignement, Paris.

FONT I QUER, Pius: *Plantas medicinales. El Dioscórides renovado*. Ed. Labor, Barcelona 1987, 10ª edició.

FOLCH I GUILLÉN, Ramon: *La vegetació dels Països Catalans*. Ketres Editora, Barcelona 1985.

GREENAWAY, Kate (1984): *El llenguatge de les flors*. Ed. Elfos, Barcelona.

Pàgines Web:

<http://floracatalana.es/> Herbari de Jordi Cebrian

<http://herbarivirtual.uib.es/> Universitat de Barcelona i Universitat de les Illes Balears

<http://www.florasilvestre.es/mediterranea/> Flora silvestre del Mediterrani

Fotografies:

NOGUERA FIGUERAS, Maria

Informació Local:

GATELL GAVALDÀ, Salvador

VIVES MILÀ, Joan